

Leśnicy polscy polskim orłom

Ogólnopolski program monitoringu i ochrony bielika

Lasy Państwowe są zarządcą wielu obszarów chronionych oraz podmiotem w znacznej mierze odpowiedzialnym za wdrażanie licznych form ochrony przyrody. Polski system administrowania lasami pozwala na realizację takich koncepcji, które w wielu państwach europejskich nie są możliwe do zastosowania, głównie ze względu na znaczny udział sektora prywatnego.

Komitet Ochrony Orłów jest stowarzyszeniem, które od początków istnienia (1981 r.) wiąże swoją działalność z Lasami Państwowymi. Efektem długoletniej współpracy jest stworzenie ogólnopolskiego programu monitoringu najbardziej zagrożonych w Polsce ptaków drapieżnych, dokładne poznanie ich rozmieszczenia i liczebności oraz kierunków zmian stanu populacji. Jest to jedyny w kraju monitoring populacyjny realizowany na taką skalę. Obecnie zainteresowanie i wkład Lasów Państwowych w gromadzenie ogólnopolskich danych są znaczne, zwłaszcza że ostatnie aktualizacje prawa w tej dziedzinie również nakładają na Lasy Państwowe tego typu obowiązki. W niektórych przypadkach (art. 31 nowej ustawy, dotyczący Natury 2000) nadleśniczowie odpowiadają nie tylko za realizację form ochrony, lecz także za ocenę jej skuteczności, co jest klasycznym monitoringiem.

Odbudowa gniazda przez leśników i ornitologów. Fot. Archiwum

Projekt „Leśnicy polscy polskim orłom” dotyczy **bielika** (*Haliaeetus albicilla*), zaś jego fundamentem

są założenia ochrony strefowej. Na etapie przygotowywania został skonsultowany z Dyrekcją Generalną Lasów Państwowych i wszystkimi Regionalnymi Dyrekcjami LP, na terenie których odnotowano gniazdowanie tego gatunku. Chęć współpracy zadeklarowały wszystkie RDLP. Termin realizacji projektu obejmuje lata 2004-2006.

Projekt zakłada przejęcie kontroli całości populacji lęgowej bielika w Polsce przez Lasy Państwowe. Planowanym efektem ekologicznym jest doszkolenie służb leśnych do samodzielnej realizacji monitoringu tego gatunku i zaktywizowanie ich w charakterze współpracowników. Angażowanie poszczególnych jednostek terytorialnych realizowane będzie sukcesywnie, w skali 60-70 nadleśnictw rocznie. Nieodzownym warunkiem jest wyposażenie przystępujących do projektu w niezbędny zasób podstawowej wiedzy merytorycznej i praktycznej z zakresu biologii i fenologii rozrodu bielika. Obowiązek praktycznego doszkalania spoczywał będzie na przedstawicielach KOO współpracujących z poszczególnymi nadleśnictwami. Podstawową formą przekazywania wiedzy praktycznej będą wspólne lustracje rewirów i gniazd realizowane z udziałem osób wyznaczonych przez nadleśnictwa. Dodatkowo zaplanowano cykl szkoleń na poziomie poszczególnych nadleśnictw lub dyrekcji finansowanych przez Lasy Państwowe. Część konferencyjna powinna mieć charakter swobodnej wymiany opinii i doświadczeń. Każde z nadleśnictw przystępujących do projektu w danym roku będzie podpisywało Deklarację, wyszczególniającą liczbę przewidzianych do kontroli stanowisk bielika oraz wyznaczało osobę odpowiedzialną na poziomie nadleśnictwa za zebranie wyników i przekazanie do Biura KOO.

Angażowanie poszczególnych jednostek terenowych (nadleśnictw) przebiegało będzie etapowo:

1. Podpisanie oficjalnych Deklaracji przystąpienia do projektu przez nadleśnictwa wytypowane na dany rok w 3-letnim harmonogramie wdrażania zadania;
2. Przekazanie wzorów formularzy sprawozdawczych i szczegółowych instrukcji przez współpracującego z nadleśnictwem przedstawiciela KOO;
3. Kontrola stanowisk bielika z udziałem przedstawiciela KOO w pierwszym roku i wspólne przygotowanie sprawozdań z I i II kontroli;
4. Samodzielna kontrola stanowisk przez leśników i prowadzenie sprawozdawczości w latach kolejnych.

Arkusze sprawozdawcze oraz karty kontroli stanowisk przygotowywane będą corocznie przez Biuro KOO i rosyłane do nadleśnictw realizujących samodzielnie monitoring. Na podstawie wyników przesyłanych przez nadleśnictwa zostaną przygotowane raporty do Regionalnych Dyrekcji Lasów Państwowych oraz podsumowanie wyników dla Dyrekcji Generalnej Lasów Państwowych, Wojewódzkich Konserwatorów Przyrody i Ministerstwa Środowiska.

Jednocześnie w cyklu „Biblioteczka leśniczego” zostanie przygotowany i wydany poradnik „Ochrona bielika w Polsce”.

Wzrost liczebności bielika w Polsce jest najbardziej dynamiczny spośród wyników odnotowanych w innych krajach Europy. Na przestrzeni ostatnich 100 lat liczebność tego gatunku wzrosła 25-krotnie. Najwyższy wzrost stwierdzono na przestrzeni ostatnich 10 lat: z ok. 200 par zarejestrowanych w 1990 r. do ok. 500 w roku 2000. Jest to efekt wielu wzajemnie nakładających się czynników. Jednym z ważniejszych jest poprawa jakości środowiska naturalnego, stanu czystości wód, a tym samym i zdrowotności np. ryb, będących jednym z głównych składników bielicznej diety. W ramach ekokonwersji na przestrzeni ostatnich 20 lat powstało wiele oczyszczalni ścieków i innych inwestycji proekologicznych. Poza tym nasz herbowy gatunek stał się bardzo plastyczny ekologicznie. Poluje w sąsiedztwie ludzi, gniazduje w drzewostanach gospodarczych kilkaset metrów od leśnych osad, a nawet w lasach o charakterze śródpolnych zadrzewień. Nie można też zapominać o symbolicznym czy wręcz kulturowym (narodowym) znaczeniu orła, szczególnie w naszym społeczeństwie. Jednak

najważniejszym czynnikiem jest konsekwentne wdrażanie ochrony strefowej do Lasów Państwowych pod auspicjami Komitetu Ochrony Orłów. Prowadzona przez wielu leśników oraz ornitologów pieczołowita ochrona lęgów i miejsc rozrodu wpłynęła pozytywnie na zdolności reprodukcyjne polskiej populacji, zaś widok bielików poza dotychczasowymi centrami ich występowania nie jest już zjawiskiem zaskakującym.

Przejęcie monitoringu bielika przez Lasy Państwowe będzie działaniem promującym nowoczesne leśnictwo wielofunkcyjne, godzące funkcje gospodarcze i ochronne.

Dariusz Anderwald, Zdzisław Cenian